

Content Analysis of Various Articles Related to Curriculum Evaluation patterns Based on Emphasis on Curriculum Elements and Its Internal and External Effectiveness Criteria

Mehdi Mohammadi¹, Reza Naseri Jahromi², Solmaz khademi³, Sedigheh Shadi⁴, Majid Kowsari⁵

1. Faculty member, Department of Educational Management and Planning, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran; (corresponding author), Email: m48r52@gmail.com
2. PhD in Curriculum Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: dr_rnaseri@hotmail.com
3. PhD student in Curriculum Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: solmazzkhademii@gmail.com
4. MA in Curriculum Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: ferdowsshadi209@gmail.com
5. Member of the academic staff, Department of Management and Curriculum Planning, Farhangian University, Shiraz, Iran. Email: majidkowsary@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
Article Type: Research Article	Purpose: The total purpose of this research was to analyze the content of various articles related to curriculum evaluation patterns based on emphasis on curriculum elements and internal and external effectiveness criteria. methods: quantitative, descriptive and based on quantitative content analysis. The statistical population is all research sources published in the field of curriculum evaluation, and all of them were selected as samples in the five-year period from 2017 to 2022 and 2016 to 2016. Documentary measurement tools and data collection methods were based on curriculum evaluation patterns and data analysis was done using Shannon's entropy technique.
Received: 2023.02.07	Results: Among ten elements, content had the highest and most effective importance coefficient and learning time had the lowest importance coefficient. In internal and external evaluation criteria, logic had the highest importance coefficient and coherence had the lowest importance coefficient. Also, among the types of curriculum evaluation models that were used to analyze the content of the selected articles, Kirkpatrick's model was the most effective and had the highest importance coefficient, and Tien's model had the lowest importance coefficient.
Received in revised form: 2023.05.12	Conclusion: In order to ensure the correct implementation of a curriculum and the improvement and promotion of curricula in the field of education, it is necessary that the effectiveness of all curriculum elements and the internal and external criteria of the curriculum should be considered in the evaluation analysis of articles.
Accepted: 2023.06.03	Keywords: content analysis, curriculum evaluation patterns, curriculum elements, internal and external effectiveness criteria of the curriculum
Published online: 2023.06.27	

Cite this article: Mohammadi, Mehdi.; Naseri Jahromi, Reza; khademi, Solmaz; Shadi, Sedigheh; Kowsari, Majid (2023). Content analysis of various articles related to curriculum evaluation patterns based on emphasis on curriculum elements and its internal and external effectiveness criteria. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 13 (42): 113-138 pages. DOI: 10.22034/emes.2023.1988425.2456

© The Author(s).

Publisher: National Organization of Educational Testing (NOET)

تحلیل محتوای انواع مقالات مرتبط با الگوهای ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تاکید بر عناصر برنامه درسی و معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی

مهدی محمدی^۱، رضا ناصری جهرمی^۲، سولماز خادمی^۳، صدیقه شادی^۴، مجید کوثری^۵

۱. عضو هیات علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شهر شیراز، ایران؛ (نویسنده مسؤل)، رایانامه: m48r52@gmail.com
۲. دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شیراز، شهر شیراز، ایران (مسئول مکاتبات). رایانامه: dr_rnaseri@hotmail.com
۳. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شهر شیراز، ایران. رایانامه: solmazkhademii@gmail.com
۴. کارشناسی ارشد، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شهر شیراز، ایران. رایانامه: Ferdowsshadi209@gmail.com
۵. عضو هیات علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه فرهنگیان، شهر شیراز، ایران. رایانامه: majidkowsary@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: هدف کلی از انجام این پژوهش، تحلیل محتوای انواع مقالات مرتبط با الگوهای ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تاکید بر عناصر برنامه درسی و معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی بوده است.
مقاله پژوهشی	روش پژوهش: کمی، از نوع توصیفی و بر اساس تحلیل محتوای کمی می‌باشد. جامعه آماری تمامی منابع پژوهشی چاپ شده در حوزه ارزشیابی برنامه درسی است و تمامی آن‌ها بروز، در بازه زمانی پنج ساله ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ و ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. ابزار اندازه‌گیری اسنادی و روش گردآوری داده‌ها بر مبنای الگوهای ارزشیابی برنامه درسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون انجام شد.
دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۸	یافته‌ها: از میان ده عنصر، محتوا بالاترین و کارسازترین ضریب اهمیت و زمان یادگیری دارای کمترین ضریب اهمیت بود. در معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی، منطق دارای بالاترین ضریب اهمیت و انسجام دارای کمترین ضریب اهمیت بود. همچنین، از بین انواع الگوهای ارزشیابی برنامه درسی که برای تحلیل محتوای مقالات منتخب استفاده شد، الگوی کرک پاتریک موثرترین و بالاترین ضریب اهمیت و الگوی تین دارای کمترین ضریب اهمیت بود.
اصلاح: ۱۴۰۲/۰۲/۲۲	نتیجه‌گیری: جهت حصول اطمینان در مورد چگونگی اجرای صحیح یک برنامه درسی و بهبود و ارتقاء برنامه‌های درسی در حوزه آموزش و پرورش ضروری‌ست که اثربخشی همه عناصر برنامه درسی و معیارهای درونی و بیرونی برنامه درسی، در تحلیل ارزشیابی مقالات مورد توجه قرار گیرند.
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۳	کلیدی: تحلیل محتوای الگوهای ارزشیابی برنامه درسی، عناصر برنامه درسی، معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی برنامه درسی
انتشار: ۱۴۰۲/۰۴/۰۶	

استاد: محمدی، مهدی؛ ناصری جهرمی، رضا؛ خادمی، سولماز؛ شادی، صدیقه؛ موثری، مجید (۱۴۰۲). تحلیل محتوای انواع مقالات مرتبط با الگوهای ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تاکید بر عناصر برنامه درسی و معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۱۳ (شماره ۴)، ۱۱۳-۱۳۸ صفحه.

DOI: 10.22034/emes.2023.1988425.2456

ناشر: سازمان سنجش آموزش کشور

حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

برنامه‌های درسی نقش بسیار مهمی در دوره‌های آموزشی ایفا می‌کنند و تعیین‌کننده کیفیت و محتوای آموزش هستند. توجه به این برنامه‌ها در نظام آموزشی نقش اساسی دارد و می‌تواند به تحقق اهداف آموزشی کمک کند. با اینکه نیاز به بروز رسانی و بازنگری در برنامه‌های درسی وجود دارد، بیشتر مواقع تغییرات کمی در آنها ایجاد می‌شود (کهه پی^۱، ۲۰۲۰). ارزشیابی به عنوان یک فرآیند برای برنامه‌ریزی و کسب اطلاعات تلقی می‌شود که به تایید یا رد آن می‌پردازیم. بهبود فرایند ارزشیابی در برنامه‌های درسی می‌تواند در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری ارتقاء بخشد و ارزشیابی می‌تواند در رابطه با افراد، مواد، و شرایط مختلف صورت گیرد (توجو، رومیکوان، سیناگا، الس و مانداکان^۲، ۲۰۲۲). تحقیق "گوبا و استافلیم (۱۹۷۰)"^۳ چهار نوع تصمیم‌گیری اساسی را در حوزه ارزشیابی برنامه‌های درسی مشخص کرد که به عنوان یک چارچوب بسیار مفید در بررسی و ارزیابی برنامه درسی استفاده می‌شوند. این چهار نوع تصمیم‌گیری شامل تصمیم‌گیری در قصد برنامه‌ریزی (انتخاب اهداف کلی برنامه)، تصمیم‌گیری در روش‌های برنامه‌ریزی (انتخاب افراد، روش‌ها و تجهیزات)، تصمیم‌گیری در اجرای رویه (تصمیم در مورد ادامه، اصلاح یا ترک رویه‌ها)، و تصمیم‌گیری در نتایج (ارزیابی میزان تحقق اهداف و نتایج برنامه) می‌باشند. این چارچوب تصمیم‌گیری‌ها به دستگاه‌های آموزشی کمک می‌کند تا فرآیند ارزیابی برنامه‌های درسی خود را بهبود بخشند و به تصمیم‌گیری در مورد تحقق اهداف آموزشی و یادگیری بیشتر دقت کنند (کهه پی، ۲۰۲۰).

ارزشیابی برنامه‌های درسی به دو نوع داخلی و خارجی تقسیم می‌شود. ارزشیابی داخلی معمولاً به ارزیابی می‌پردازد که آیا برنامه درسی اهداف خود را به عمل می‌آورد یا نه. ارزشیابی خارجی به مقایسه برنامه درسی با دیگر برنامه‌ها و دوره‌ها می‌پردازد تا ببیند آیا بهتر عمل می‌کند یا خیر. برای انجام این ارزشیابی‌ها، یک چارچوب برنامه‌درسی مفید است که شامل عناصری مانند منطق چارچوب، دامنه و توالی درسی، اهداف و مقاصد، و دستورالعمل‌های ارزیابی برنامه‌درسی می‌شود. این چارچوب‌ها به مؤسسات آموزشی کمک می‌کنند تا برنامه‌های درسی خود را بهبود بخشند و اهداف آموزشی را بهتر دنبال کنند (مارش، ۲۰۰۴). در تحقیق انجام شده توسط حسن در سال ۲۰۰۹، چهار هدف مهم برای ارزشیابی برنامه‌های درسی معرفی شده‌اند، که عبارتند از: الف) ارائه اطلاعات مفصل و معتبر در مورد اجرا و توسعه یک برنامه درسی برای تصمیم‌گیری‌های آتی در زمینه آموزش و پرورش. ب) تعیین میزان موفقیت یا شکست یک برنامه درسی و اندازه‌گیری تاثیرات آن بر دانش‌آموزان و فرآیند یادگیری آن‌ها. ج) ارائه راهکارهای جایگزین به منظور بهبود کیفیت برنامه تحصیلی و افزایش کارایی آموزش. د) درک دقیق و توضیح ویژگی‌های یک برنامه درسی با توجه به اهداف و ارزش‌های آموزشی تعیین شده. این هدف‌ها به طور جامع به ارزشیابی برنامه‌های درسی در دنیای آموزش و پرورش اهمیت و ارزش افزوده می‌دهند و می‌توانند به عنوان مبناهای مهمی در تدوین و بهبود برنامه‌های درسی مورد استفاده قرار گیرند. مدل‌های ارزشیابی برنامه‌درسی نقش مهمی در اطمینان از اجرای طرح‌ها، فرآیندها و محصولات آموزشی به شکل موثر ایفا می‌کنند. این مدل‌ها توسط محققان آموزشی بر اساس مفهومی و باورهای آموزشی خاصی توسعه داده شده‌اند و می‌توانند بر اساس این فلسفه‌ها گروه‌بندی شوند. هر محقق در زمینه ارزشیابی، نظریات و رویکردهای خاصی را دارد که بر پایه تاریخچه، نظریات و تجربیات خود شکل گرفته است (سعادت‌زاده، ناطقی، سیفی و جلالوندی، ۲۰۲۲، سوباندو، کارتاواگیران و موندادی^۳، ۲۰۲۱). همچنین، ماریس هالت (۱۹۸۱) ۶ مدل ارزشیابی را شناسایی کرده که عبارتند از: مدل تحقیق کلاسیک (زراعتی-گیاه شناسی)، مدل تحقیق و توسعه (صنعتی-کارخانه)، مدل روشنگر (انسان شناسانه، پاسخ‌دار)، مدل توجیهی تصمیم‌گیرندگان (سیاسی)، مدل معلم بعنوان محقق (حرفه ای) و مدل بررسی موردی (التقاطی، تصویرسازی). دیوید کوهن (۱۹۸۷) سه طرح از مدل‌های ارزشیابی برنامه درسی را شناسایی کرده است: طرح تجزیه و تحلیل مواد درسی توسعه یافته توسط کنسرسیوم آموزش علوم اجتماعی، طرح ساسکس برای تجزیه و تحلیل مواد درسی در دانشگاه ساسکس توسعه یافته است و طرح تجزیه و تحلیل مواد برنامه‌ی درسی برای علوم که در جمهوری فدرال آلمان توسعه یافته است. برخی از مدل‌های ارزشیابی در ادبیات ارزشیابی را پرینت^۴ (۱۹۹۳) ابداع کرده است. این مدل‌ها در زیر مورد بحث قرار خواهند گرفت عبارتند از مدل عینی‌گرایی تایلر، مدل آزمایش اجتماعی، مدل سی‌ای پی پی و مدل ای‌پی او ال، ارزشیابی

1. Cahapay
2. Tuju, Rumbekwan, Sinaga, Ells & Mandacan
3. Subando, Kartawagiran & Munadi

شمارشی، مدل بررسی تفاوت‌ها، ارزشیابی پاسخ‌گو، ارزشیابی تعاملی، ارزشیابی بدون هدف، رویکردهای تحقیقی برای ارزشیابی، ارزشیابی به عنوان شفاف‌ساز، ارزشیابی بعنوان متخصص، مدل دفاع از ارزشیابی، مدل شرکت در ارزشیابی و مدل استراتژی خاص موقعیت (کبهه پی، ۲۰۲۰).

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در مورد الگوهای ارزشیابی برنامه درسی، دیدگاه‌ها و فلسفه‌های مختلفی وجود دارد. الگوی بوشامب که این الگو برای تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی استفاده می‌شود. الگوی تحلیلی که در این الگو، ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تحلیل محتوایی و فرایندی برنامه انجام می‌شود. الگوی توصیفی که در این الگو، برنامه درسی بر اساس اهداف و محتوای آن توصیف می‌شود و سپس ارزشیابی بر اساس این توصیف انجام می‌شود. الگوی تعاملی که در این الگو، ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تعامل بین معلم و دانش‌آموزان و همچنین بر اساس فعالیت‌های گروهی و همکاری انجام می‌شود. الگوی مشارکتی که در این الگو، دانش‌آموزان و معلمان در فرایند ارزشیابی برنامه درسی مشارکت دارند. به طور کلی، الگوهای ارزشیابی برنامه درسی بر اساس فلسفه و دیدگاه مختلفی طراحی می‌شوند و هر کدام مزایا و معایب خود را دارند (بهارواد، ۲۰۱۰).

مطالعات نشان داده‌اند که مدل‌های ارزشیابی برنامه درسی به دو دسته تقسیم می‌شوند: مدل‌های متمرکز بر ارزیابی محصولات برنامه درسی و مدل‌های متمرکز بر ارزیابی برنامه درسی به عنوان یک مجموعه تمامیت‌بخش. ارزیابی محصول برنامه درسی به محصولاتی مانند دوره تحصیلی، برنامه درسی، و کتاب‌های درسی تمرکز دارد و بر اساس ویژگی‌های این محصولات تعیین می‌شود. دو مدل معروف در این دسته شامل مدل ارزیابی "مطالعه هشت ساله" که به تحلیل ویژگی‌های محصول برنامه درسی می‌پردازد و مراحل ارزیابی آن شامل ایجاد اهداف گسترده‌تر برنامه، تعریف اهداف رفتاری، شناسایی موقعیت‌های تسهیل‌کننده، توسعه تکنیک‌های اندازه‌گیری، تاریخچه عملکرد دانش‌آموز، و مقایسه داده‌ها با اهداف رفتاری بیان شده است (سابونودو، کاتاواگیران، مونادی، ۲۰۲۱). مدل دیگر معروف ارزیابی در این دسته مدل ارزیابی "اختلاف پرووس" است که در چهار مرحله شامل تعیین استانداردهای برنامه، تعیین عملکرد برنامه، مقایسه عملکرد با استانداردها، و تعیین وجود اختلاف بین عملکرد و استانداردها می‌باشد. در این مدل، برنامه بر اساس استانداردهای ثابت ارزیابی می‌شود (بهارواد، ۲۰۱۰).

در روش‌های جمع‌آوری داده‌ها از طریق مشاهدات کلاسی، مصاحبه، و تحلیل اسنادی، دو مدل ارزشیابی مهم وجود دارند. مدل اقتضایی - همخوانی استیک تمرکز خود را بر توصیف کامل برنامه آموزشی و فرآیند برنامه‌درسی می‌گذارد. این مدل از سه منبع اطلاعات بهره می‌برد: سوابق، معاملات، و نتایج. سوابق به شرایط موجود قبل از آموزش و یادگیری اشاره دارد و معاملات برخوردهایی هستند که در موقعیت یادگیری ایجاد می‌شوند، شامل خروجی‌ها، خواسته‌ها، و ناخواسته‌ها. این مدل نیز تشخیص می‌دهد که استانداردهای مختلفی بسته به محیط آموزشی، مربی، و دانش‌آموز عمل می‌کنند و به تطابق بین جنبه‌های مورد نظر و مشاهده شده برنامه درسی توجه می‌کند. مدل سیپ، به چهار جزء تقسیم می‌شود: زمینه، ورودی، فرآیند، و محصول. در این مدل، زمینه مطالعه واقعیتی را که برنامه در آن اجرا می‌شود را بررسی می‌کند. ورودی به ارزشیابی اطلاعاتی را فراهم می‌کند تا تعیین شود چگونه راهبردهای درسی می‌توانند در دستیابی به اهداف درسی کمک کنند. این بخش ارزیابی مناسبی از اهداف انتخاب شده، تطابق بین اهداف و محتوا، و مناسب بودن راهبردهای آموزشی و رویه‌های ارزیابی انجام می‌دهد. در نهایت، ارزیابی با استفاده از داده‌ها در مورد سه عامل یعنی زمینه، ورودی، و فرآیند، میزان دستیابی به اهداف و تعیین اهداف انجام می‌شود (دیزون، ۲۰۲۲).

نگاهی به مدل‌های ارزشیابی آموزشی در طی دهه‌ها نشان می‌دهد که هر یک از این مدل‌ها در توسعه و ارتقاء حوزه آموزش و ارزشیابی برنامه‌درسی نقش مهمی ایفا کرده‌اند. اما به نظر می‌رسد که هیچ کدام از این مدل‌ها نتوانسته است تصویری جامع و کامل از تمامی ابعاد و لایه‌های مختلف برنامه‌درسی ارائه دهد (علی، فرزانه، محمد و عباس، ۲۰۲۱). به عنوان مثال، مدل ارزشیابی کیفی (توصیفی) تمرکز خود را بر روی شاخص‌های پیشرفت و اهداف از پیش تعیین شده می‌گذارد، در حالی که مدل ارزشیابی تایلر اصولاً به اهداف از پیش تعیین شده برنامه تاکید دارد. مدل سیپ به نگاهی سیستمی به نظام برنامه‌ریزی دارد و سعی در درک ارتباطات میان عناصر مختلف برنامه دارد (دهکردی و طالبی‌نژاد، ۲۰۱۸). همچنین، مدل ارزشیابی هدف آزاد اسکرپون بر پیامدهای پیش‌بینی نشده برنامه تمرکز دارد (شهبازی، کلانتری، صادقی و مهرمحمدی، ۲۰۲۰). افراد مختلف ممکن است دارای نگرش‌ها و اهداف متفاوتی نسبت به ارزشیابی باشند. برخی ممکن است به عنوان اولویت اصلی خود بهبود کیفیت آموزش و یادگیری را در نظر بگیرند، در حالی که دیگران ممکن است تاکید بیشتری بر روی عواقب اجتماعی و سیاسی ارزشیابی داشته باشند. این تفاوت‌های اهداف می‌تواند به اختلافات منجر شود. از طرفی، تعارض منافع بین افراد و گروه‌های مختلف در سیستم آموزش و پرورش

1. Baharvad

2. Dizon

می‌تواند به مسائل ارزشیابی منجر شود. مثلاً، معلمان ممکن است تمایل داشته باشند که نتایج ارزشیابی به نفع آن‌ها باشد و مدیران ممکن است به بهبود نتایج مؤسسه توجه کنند، در حالی که دانش‌آموزان و والدین تمایل دارند کیفیت آموزش و یادگیری را به عنوان اولویت اصلی ببینند. بنابراین این مطالعه با هدف تحلیل محتوای انواع مقالات مرتبط با الگوهای ارزشیابی برنامه‌درسی بر اساس تاکید بر عناصر برنامه‌درسی و معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی آن انجام شد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی بوده که به روش تحلیل محتوای کمی اجرا شده است. جامعه آماری تمامی منابع پژوهشی چاپ شده در حوزه «ارزشیابی برنامه درسی» بوده است. به دلیل استفاده از منابع جدید و بروز، ۵۰ مقاله در بازه زمانی پنج ساله ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ و ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. مقالات منتخب در جدول شماره ۱ ارائه شده است:

جدول ۱: مقالات منتخب به عنوان نمونه پژوهش

عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نام نشریه
۱) مدل ارزیابی موثر برای کاهش مدیریت ریسک: یک برنامه کارآفرین خرد	رزاک، جلیل، شمس الدین، ابراهیم و عبدالعزیز ^۱	۲۰۲۲	مجله روانشناسی مدرسه مثبت
۲) ارزیابی برنامه دوره آمادگی تافل برای ارتقای نمره آزمون دانشجویان.	مهرانی و پوترو ^۲	۲۰۲۱	ژورنال پنلیتیان دن اولواسی پندیکیان
۳) ارزشیابی کیفیت تدریس برنامه درسی پروژه محور حرفه‌آموزی عالی بر اساس مدل سیپ.	جانگ و لیو ^۳	۲۰۲۱	مجله بین المللی فناوری اطلاعات و آموزش
۴) عناصر برنامه درسی آموزش اجتماعی دوره متوسطه بر اساس مدل تایلر: ویژگی‌ها و الزامات	گودرزی و همکاران	۲۰۲۱	تحقیق در تدریس
۵) اثربخشی برنامه آموزشی مدل ارزشیابی سیپ	دارما ^۴	۲۰۱۹	مجله تحقیقاتی بین المللی مهندسی، فناوری اطلاعات و تحقیقات علمی
۶) اجرای مدل سیپ برای ارزیابی کیفیت در سطح مدرسه: مطالعه موردی.	پرامونو ^۵	۲۰۲۱	مجله تربیت بدنی و ورزش
۷) اجرای مدل سیپ برای ارزیابی کیفیت در سطح مدرسه: مطالعه موردی.	عزیز، محمود و رحمان ^۶	۲۰۱۸	مجله آموزش و پرورش و توسعه آموزشی
۸) برنامه مدل ارزشیابی سیپ (زمینه، ورودی، فرآیند، محصول) برای تقویت آموزش شخصیت از طریق یادگیری موضوعی در همه‌گیری کووید-۱۹.	پریده، هدایت و کوملاسر ^۷	۲۰۲۲	مجله دانشکده تربیت و آموزش معلم، یونیا سورابایا
۹) ارزشیابی کتاب راهنمای روش های تدریس پیشنهادی معلمان ریاضی پایه ششم در نظام آموزشی ایران بر اساس مدل ارزشیابی CIPP	قهرونی و نورآبادی	۲۰۱۹	معضلات معاصر: آموزش سیاسی و ارزشی
۱۰) مدل ارزشیابی CIPP برای برنامه مربیگری ورزشکاران دونه	آلداپیت و سوهارجانا ^۸	۲۰۱۹	روانشناسی، ارزشیابی و فناوری در تحقیقات آموزشی

1. Razak, Jalil, Shamsuddin, Ibrahim & Abd Aziz
2. Maharani & Putro
3. Jiang, & Liu
4. Darma
5. Pramono
6. Aziz, Mahmood & Rehman
7. Paridah, Hidayat & Komalasari
8. Aldapit & Suharjana

مجله صنعت	۲۰۱۸	ووکسانوویچ، جوکسیموویچ و الکسیچ ^۱	۱۱) انتقال مدرسه به کار در صربستان: بازگشت سرمایه به آموزش جوانان
آموزش و علم	۲۰۱۸	اصلان و اویگون ^۲	۱۲) ارزیابی برنامه درسی پیش دبستانی بر اساس مدل ارزشیابی بافت، ورودی، فرآیند و محصول (CIPP Stufflebeam)
مجله بین‌المللی آموزش محیطی و علوم-IJES	۲۰۱۹	گونونگ و دارما ^۳	۱۳) پیاده‌سازی مدل ارزیابی زمینه، ورودی، فرآیند، محصول (CIPP) برای اندازه‌گیری اثربخشی اجرای تدریس در Politeknik Negeri Bali (PNB)
مجله پژوهش در پرستاری	۲۰۱۸	جونز، فریزر و رندال ^۴	۱۴) ارزیابی خدمات پرستاری کودکان در منزل: توسعه مفهوم و طراحی با استفاده از مدل کرک پاتریک
یادداشت‌های تحقیقاتی BMC	۲۰۱۹	حیدری و همکاران	۱۵) استفاده از مدل کرک پاتریک برای سنجش تأثیر کارگاه آموزشی روش‌های جدید تدریس و یادگیری برای کارکنان مراقبت‌های بهداشتی
اولین سمپوزیوم پژوهشی پیشرفت در علوم اجتماعی، انسانی و آموزشی	۲۰۲۰	ینتی ^۵	۱۶) ارزیابی برنامه توسعه در دوره کارآفرینی در دبیرستان حرفه‌ای سوماترای غربی
مشکلات آموزش و پرورش در قرن بیست و یکم	۲۰۱۸	زورقونی، آپینو و آنازیفه ^۶	۱۷) تأثیر اجرای آموزش شخصیت: ارزیابی بدون هدف
مجله مدیریت مدرسه	۲۰۱۸	بنی اسد ^۷	۱۸) ارزیابی برنامه تعالی مدیریت مدرسه با مدل بدون هدف
مجله SEAQIS آموزش علوم	۲۰۲۱	داکوموس و کیت ^۸	۱۹) از دریچه معلم: ارزیابی برنامه‌های درسی پروژه محور دبیرستان‌های علمی فیلیپین و ژاپن
مجله بین‌المللی نوآوری، خلاقیت و تغییر	۲۰۲۰	اندری ^۹	۲۰) ارزیابی برنامه مطالعات میدانی خارج از کشور در دانشگاه دفاعی اندونزی
مجله مشاوره تربیتی اسلامی	۲۰۲۲	ساری و آنوگرهانی ^{۱۰}	۲۱) ارزیابی برنامه راهنمایی و مشاوره در طول همه‌گیری کوید-۱۹ با استفاده از مدل کرک پاتریک
هوش محاسباتی و علوم اعصاب	۲۰۲۲	سینگ، گونجان، کادیالا، شین و گدکالو ^{۱۱}	۲۲) استفاده از الگوی کرک پاتریک مبتنی بر هوش شناختی
بولتن مرکز پشتیبانی تربیت معلم میکای	۲۰۲۱	رود و حیاشی ^{۱۲}	۲۳) تحلیلی از الگوی کرک پاتریک برای معلمان کلاس‌های زبان خارجی در دبستان

1. Vuksanović, Joksimović & Aleksić
2. Aslan & Uygun
3. Gunung & Darma
4. Jones, Fraser & Randall
5. Yanti
6. Zurqoni, Apino & Anazifa
7. Baniasad
8. Dacumos & Kita
9. Endri
10. Sari & Anugraheni
11. Singh, Gunjan, Kadiyala, Xin & Gadekallu
12. Rode & Hayashi

مجله آموزش و توسعه	۲۰۲۱	رمدهانی و عابدین ^۱	۲۴) ارزشیابی در آموزش از راه دور در دوره‌های زبان انگلیسی: مطالعه موردی دانشجویان گروه غیر انگلیسی
در مجموعه مقالات نشست سالانه انجمن عوامل انسانی و ارگونومی	۲۰۲۱	اوکورو ^۲	۲۵) افزایش فعالیت بدنی در بین دانش‌آموزان دبستانی در طول آموزش از راه دور
علوم تربیتی	۲۰۲۱	السلامح و کالینان ^۳	۲۶) انطباق مدل چهار سطحی کرک پاتریک از معیارهای آموزشی برای ارزیابی برنامه‌های آموزشی برای دبیران
مجله جهانی تحقیقات آموزشی	۲۰۱۹	ویدی هارتی و عبیدین ^۴	۲۷) ارزیابی برنامه‌های مشارکت اصلی در ریاست مدیریت آموزش - کاربرد مدل کرک پاتریک
آموزش و پرورش و خودسازی	۲۰۱۹	محمودی وهمکاران	۲۸) ارزیابی برنامه تربیت معلم ضمن خدمت در ایران: تمرکز بر مدل کرک پاتریک.
پژوهش و ارزشیابی در آموزش و پرورش	۲۰۱۸	دیوی و کارتوواگیران ^۵	۲۹) ارزیابی برنامه کارورزی با استفاده از مدل ارزیابی کرک پاتریک
مجله آموزش و پرورش	۲۰۱۹	اسکندر ^۶	۳۰) مهارت مذاکره موثر-مدل ارزیابی کرک پاتریک در آموزش کارمندان دولتی
جامعه‌شناسی آموزش و پرورش	۲۰۲۲	نبوی زاده و همکاران	۳۱) شناسایی عوامل موثر بر پیاده‌سازی موفق ارزشیابی توصیفی در نظام آموزش ابتدایی ایران و مقایسه ارزشیابی توصیفی ایران با کشورهای منتخب
تحصیل در علوم انتظامی	۲۰۲۱	انتهایی آرانی و همکاران	۳۲) تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از کارکردهای الگوی ارزشیابی توصیفی
مجله آموزش مداوم در حرفه‌های بهداشت	۲۰۲۱	واکر، بنت، کومار، آدامسکی، بلومفیلد، مازا و تروبی ^۷	۳۳) ارزیابی توسعه حرفه‌ای مستمر آنلاین در مورد مدیریت وزن برای بارداری با استفاده از مدل کرک پاتریک دنیای جدید
تحقیق در نظام آموزشی	۲۰۲۰	پری پور	۳۴) ارائه الگوی ارزشیابی کیفیت آموزش ترکیبی در آموزش عالی مبتنی بر رویکرد ارزشیابی سیپ
رویکردهای جدید پژوهشی در مدیریت و حسابداری	۲۰۲۲	نجفی بیرگانی	۳۵) تأثیر الگوی ارزشیابی کیفی-توصیفی بر بهبود فرآیند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان پسر کلاس دوم ابتدایی شهرستان گنوند
مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز	۲۰۲۱	جلالی و همکاران	۳۶) الگوی ارزشیابی مبتنی بر شایستگی براساس سند تحول بنیادین در مدارس متوسطه سما
ایده‌های جدید آموزشی	۲۰۱۹	نصیریان و همکاران	۳۷) طراحی الگوی ارزشیابی کیفیت آموزشی در دانشگاه فنی و حرفه‌ای «به روش آمیخته».

1. Ramadhani& Abidin
2. Okoro
3. Alsalamah & Callinan
4. Widiharti
5. Dewi & Kartowagiran
6. Iskandar
7. Walker, Bennett, Kumar, Adamski, Blumfield, Mazza & Truby

طب و تزکیه	۲۰۲۰	رستگار	۳۸) ارزشیابی کیفیت اساتید و دانشجویان گروه‌های آموزشی علوم پایه دانشکده پزشکی شیراز در بخش درون‌داد و فرایند بر اساس الگوی سیپ CIPP
مجله اروپایی علوم اجتماعی	۲۰۱۹	بوتا، شیانودان، اولاه و جاویدا ^۱	۳۹) تحلیل مراحل تدوین برنامه درسی از دیدگاه تایلر، تابا و ویلر
مجله بین‌المللی برنامه درسی و آموزش	۲۰۱۹	تاسگین ^۲	۴۰) ارزشیابی یک برنامه درسی ریاضیات مطابق با مدل دانش و انتقاد آموزشی آیزنر: ارزیابی برنامه درسی ریاضیات
آموزش علوم انتظامی	۲۰۱۹	جنابی و همکاران	۴۱) استخراج بار عملی گویه‌های ارزشیابی الگوی محتوای کتاب درسی تاب آوری برای دانش آموزان استثنایی پایه اول ابتدایی بر اساس مؤلفه های برنامه درسی تایلر
مجله پژوهشی آموزشی	۲۰۱۹	ادیب منش و همکاران	۴۲) پدیدارشناسی تجارب معلمان ابتدایی از اجرای کامل طرح ارزشیابی کیفی-توصیفی.
رویکردهای جدید پژوهشی در مدیریت و حسابداری	۲۰۱۹	فاتح‌نژاد و اندیشمند	۴۳) تجربه زیسته معلمان از اثربخشی ارزشیابی توصیفی در مقطع ابتدایی با رویکرد پدیدارشناسی
آموزشی: مجله علوم تربیتی	۲۰۲۲	باتوبارا، کورنیوان، بولان، ریاند، آمبیبار و ریزال ^۳	۴۴) ارزیابی عملکرد معلمان خبره با استفاده از رویکرد مدل شارلوت دانیلسون
مجله آمریکایی تحقیقات آموزشی	۲۰۱۹	هرجانتی ^۴ و همکاران	۴۵) ارزیابی برنامه های یادگیری در سطح مدرسه ابتدایی
مجله تحقیقات کیفی در آموزش و پرورش	۲۰۲۱	نوین ^۵ و همکاران	۴۶) ارزشیابی برنامه درسی ریاضی پایه آموزش متوسطه از طریق الگوی ارزشیابی پاسخگوی استیک
مجله علوم اجتماعی و انسانی مالزی	۲۰۱۸	گوندکیت ^۶	۴۷) ارزیابی برنامه Post PT3 با استفاده از مدل سیمایی
کامپیوتر و آموزش	۲۰۲۱	لی و همکاران	۴۸) سیستم یادگیری فعال هدف‌گرا برای ترویج مشارکت خواندن، رفتار یادگیری خودراهبر و انگیزه در خواندن
مجله پزشکی جمهوری اسلامی ایران	۲۰۲۲	نهردانی و همکاران	۴۹) توسعه رویکرد برنامه درسی سلامت معنوی بر اساس مدل تایلر در ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه شیراز - دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی (پایان نامه).	۱۳۹۱	دموچالی و همکاران	۵۰) ارزشیابی برنامه درسی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز بر اساس مدل سه بعدی تین

روش جمع‌آوری داده‌ها، اسنادی بوده است. بر این اساس، داده‌های پژوهشی بر مبنای الگوهای ارزشیابی برنامه درسی و از بین منابع و اسناد گردآوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون^۷ انجام یافت. ایده اصلی این روش آن است که هر چه پراکندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد، آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است. شانون نشان داد که وقایع با احتمال وقوع زیاد اطلاعات کمتری

1. Bhuttah, Xiaoduan, Ullah & Javed
2. TAŞGIN
3. Batubara, Kurniawan, Bulan, Riyanda, Ambiyar & Rizal
4. Harjanti
5. Nevin
6. Gondikit
7. Shannon entropy technique

در اختیار می‌گذارند و برعکس، هرچقدر احتمال وقوع یک رخداد کمتر باشد، اطلاعات حاصل از آن بیشتر است (شانون، ۱۹۴۷). بر این اساس به شرح زیر عمل شده است:

در مرحله اول، ماتریس فراوانی بهنجار^۱ می‌شود. بدین منظور از فرمول (۱) استفاده می‌شود:

$$P_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^m a_{ij}} ; \forall i, j$$

در مرحله دوم، بار اطلاعاتی هر شاخص محاسبه می‌شود و در ستون‌های مربوطه قرار داده می‌شوند. بدین منظور از فرمول (۲) استفاده می‌شود:

$$E_j = -k \sum_{i=1}^m [p_{ij}(\ln p_{ij})] \quad j = 1, 2, \dots, n$$

به طوری که $k = \frac{1}{\ln(m)}$ است.

در مرحله سوم؛ با استفاده از بار اطلاعاتی شاخص‌ها ($j=1, 2, \dots, n$) ضریب اهمیت هر یک از شاخص‌ها محاسبه می‌شود. هر شاخصی که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از ضریب اهمیت (W_j) بیشتری برخوردار است. ضریب اهمیت شاخص j ام طبق فرمول (۳) محاسبه می‌شود (آذر، ۱۳۸۰):

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j} ; \quad \forall j$$

یافته‌ها

پس از مطالعه دقیق مقالات منتخب، فراوانی عناصر ده‌گانه برنامه درسی مشتمل بر هدف، منطق، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، نقش معلم، منابع یادگیری، گروه‌بندی فراگیران، فضای یادگیری، زمان یادگیری و ارزشیابی در مقالات بررسی گردید. هر یک از پژوهشگران، به صورت جداگانه متون هر یک از مقالات را با عناصر ده‌گانه تعیین و شمارش نمودند. همچنین برای جلوگیری از سوگیری و اطمینان بیشتر، ۲۰ درصد از کل مقالات منتخب (ده مقاله) به صورت تصادفی مشخص و همراه با تعریف عملیاتی هر عنصر، به پژوهشگر دیگری داده شد تا مجدداً مقالات را مورد تحلیل قرار دهد. در نهایت همه پژوهشگران در تعداد عناصر با یکدیگر توافق نمودند.

مجموع فراوانی‌های مشاهده شده توسط پژوهشگران، در عنصر هدف ۳۳ مورد، منطق ۴۴ مورد، محتوا ۴۶ مورد، فعالیت‌های یادگیری ۱۲ مورد، نقش معلم ۲۴ مورد، منابع یادگیری ۳۰ مورد، گروه‌بندی فراگیران ۱۱ مورد، فضای یادگیری ۱۹ مورد، زمان یادگیری ۱۰ مورد و ارزشیابی ۳۹ مورد بوده است. نتایج به تفکیک هر از مقالات منتخب در جدول ۲ ارائه شده است:

جدول ۲: شناسایی عناصر ده‌گانه برنامه درسی در مقالات منتخب

شماره مقالات	هدف	منطق	محتوا	فعالیت‌های یادگیری	نقش معلم	منابع یادگیری	گروه‌بندی فراگیران	فضای یادگیری	زمان یادگیری
۱	*	*		*		*			*
۲	*	*	*	*	*			*	
۳		*	*	*	*			*	
۴	*		*	*	*		*		
۵	*		*		*	*		*	
۶		*	*		*	*		*	
۷		*	*	*		*	*	*	
۸	*	*	*	*		*	*	*	*
۹	*	*	*			*			*
۱۰	*	*	*			*			*

1. Normalized

شماره مقالات	هدف	منطق	محتوا	فعالیت‌های یادگیری	نقش معلم	منابع یادگیری	گروه‌بندی فراگیران	فضای یادگیری	زمان یادگیری
۱۱	*	*	*		*			*	
۱۲	*	*			*			*	*
۱۳	*	*	*		*	*	*	*	
۱۴	*	*	*				*	*	
۱۵	*	*	*						*
۱۶	*	*	*				*	*	
۱۷	*	*	*	*		*			
۱۸	*	*	*	*				*	
۱۹	*	*	*	*			*		
۲۰	*	*	*			*			
۲۱	*	*	*			*			
۲۲	*	*	*		*	*			
۲۳		*	*		*			*	
۲۴	*	*	*			*			
۲۵		*	*		*		*		
۲۶	*	*	*			*		*	
۲۷		*	*		*				*
۲۸		*	*			*		*	
۲۹	*	*	*		*	*			*
۳۰		*	*	*		*			
۳۱	*	*	*			*	*		
۳۲		*	*	*		*			*
۳۳	*	*	*	*			*	*	
۳۴		*	*		*	*			
۳۵	*		*			*			
۳۶				*					
۳۷	*	*	*	*	*			*	
۳۸		*	*			*			
۳۹	*		*			*			
۴۰		*	*		*			*	
۴۱	*	*	*		*			*	
۴۲	*	*	*		*	*			
۴۳	*	*	*	*	*		*		
۴۴	*	*	*			*		*	

شماره مقالات	هدف	منطق	محتوا	فعالیت‌های یادگیری	نقش معلم	منابع یادگیری	گروه‌بندی فراگیران	فضای یادگیری	زمان یادگیری
۴۵	*	*	*			*			
۴۶	*	*	*		*	*			
۴۷		*	*		*	*			
۴۸		*				*			
۴۹		*	*		*				
۵۰			*	*		*			
جمع	۳۳	۴۴	۴۶	۱۲	۲۴	۳۰	۱۱	۱۹	۱۰

با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون، درجه اهمیت هر یک از مهارت‌ها نیز محاسبه شده که نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک از عناصر ده گانه

فراوانی	فراوانی بهنجار شده	بار اطلاعاتی	درجه اهمیت
(F _{ij})	(P _{ij})	(E _j)	(W _j)
۳۳	۰/۱۲۳	۰/۱۱۲	۰/۱۱۸
۴۴	۰/۱۶۴	۰/۱۲۹	۰/۱۳۶
۴۶	۰/۱۷۲	۰/۱۳۱	۰/۱۳۹
۱۲	۰/۰۴۵	۰/۰۶۰	۰/۰۶۴
۲۴	۰/۰۹۰	۰/۰۹۴	۰/۰۹۹
۳۰	۰/۱۱۲	۰/۱۰۶	۰/۱۱۲
۱۱	۰/۰۴۱	۰/۰۵۷	۰/۰۶۰
۱۹	۰/۰۷۱	۰/۰۸۱	۰/۰۸۶
۱۰	۰/۰۳۷	۰/۰۵۳	۰/۰۵۶
۳۹	۰/۱۴۶	۰/۱۲۲	۰/۱۲۹

بنابراین، از بین عناصر ده گانه که بر اساس آنها به تحلیل محتوای مقالات منتخب پرداخته شد، بالاترین ضریب اهمیت مربوط به محتوا (۰/۱۳۹) و کمترین ضریب اهمیت مربوط به زمان یادگیری (۰/۰۵۶) بود.

سپس مقالات منتخب، بر اساس معیارهای ارزشیابی درونی مشتمل بر هدف، محتوا، روش و ارزشیابی و معیارهای ارزشیابی بیرونی مشتمل بر تجانس، انسجام، تعادل، قابلیت اجرا، تناسب، سودمندی، شایسته محوری و عینیت بررسی گردید. هر یک از پژوهشگران، به صورت جداگانه متون هر یک از مقالات را با معیارهای مذکور تعیین و شمارش نمودند. همچنین برای جلوگیری از سوگیری و اطمینان بیشتر، ۲۰ درصد از کل مقالات منتخب (۱۰ مقاله) به صورت تصادفی مشخص و به پژوهشگر دیگری داده شد تا مجدداً مقالات را مورد تحلیل قرار دهد. در نهایت همه پژوهشگران در تعداد معیارها با یکدیگر توافق نمودند.

مجموع فراوانی‌های مشاهده شده توسط پژوهشگران، در معیارهای ارزشیابی درونی: هدف ۳۵ مورد، محتوا ۴۸ مورد، روش ۳۷ مورد و ارزشیابی ۴۰ مورد و در معیارهای ارزشیابی بیرونی: تجانس ۱۱ مورد، انسجام ۸ مورد، تعادل ۹ مورد، قابلیت اجرا ۱۲ مورد، تناسب ۱۸ مورد، سودمندی ۱۶ مورد، شایسته محوری ۱۷ مورد و عینیت ۱۰ مورد بوده است. نتایج به تفکیک هر یک از مقالات منتخب در جدول ۴ ارائه شده است:

جدول ۴. فراوانی معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی برنامه درسی در مقالات منتخب

معیارهای ارزشیابی بیرونی								معیارهای ارزشیابی درونی				شماره مقالات
عینیت	شایسته محوری	سودمندی	تناسب	قابلیت اجرا	تعادل	انسجام	تجانس	ارزشیابی	روش	محتوا	هدف	
		*	*	*	*			*	*		*	۱
	*		*					*		*	*	۲
		*		*		*	*		*	*		۳
				*				*		*	*	۴
		*		*				*		*	*	۵
*	*	*		*	*			*	*	*		۶
	*		*			*		*	*	*		۷
*			*	*	*			*	*	*	*	۸
		*		*					*	*	*	۹
	*					*	*	*		*	*	۱۰
*				*		*	*	*		*	*	۱۱
		*	*				*	*	*		*	۱۲
			*		*			*	*	*	*	۱۳
*		*		*				*		*	*	۱۴
				*			*	*	*	*		۱۵
	*	*						*		*	*	۱۶
	*			*				*	*	*	*	۱۷
	*	*						*		*	*	۱۸
		*								*	*	۱۹
		*							*	*	*	۲۰
		*							*	*	*	۲۱
*		*	*						*	*	*	۲۲
			*			*				*	*	۲۳
			*	*			*	*		*	*	۲۴
*		*	*						*	*	*	۲۵
			*			*			*	*		۲۶
			*					*		*	*	۲۷
					*	*	*	*		*		۲۸
	*		*		*	*		*	*	*	*	۲۹
*		*		*			*	*	*	*		۳۰
						*		*	*	*		۳۱
				*					*	*	*	۳۲
		*			*			*	*	*		۳۳
*		*		*	*			*	*	*	*	۳۴

معیارهای ارزشیابی بیرونی								معیارهای ارزشیابی درونی			شماره مقالات	
عینیت	شایسته محوری	سودمندی	تناسب	قابلیت اجرا	تبادل	انسجام	تجانس	ارزشیابی	روش	محتوا		هدف
			*					*	*	*		۳۵
	*	*		*			*		*	*	*	۳۶
	*		*					*	*	*		۳۷
			*		*			*	*	*	*	۳۸
					*	*	*	*	*			۳۹
			*				*	*	*	*	*	۴۰
	*	*						*	*	*		۴۱
	*		*					*	*	*	*	۴۲
		*					*	*	*	*		۴۳
	*		*					*	*	*	*	۴۴
*							*	*	*	*	*	۴۵
	*		*	*				*		*	*	۴۶
	*							*		*	*	۴۷
	*							*	*	*	*	۴۸
*			*					*	*	*		۴۹
*	*				*			*		*	*	۵۰
۱۰	۱۷	۱۶	۱۸	۱۲	۹	۸	۱۱	۴۰	۳۷	۴۸	۳۵	جمع

با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون، درجه اهمیت هر یک از معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی نیز محاسبه شده که نتایج آن در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک از معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی

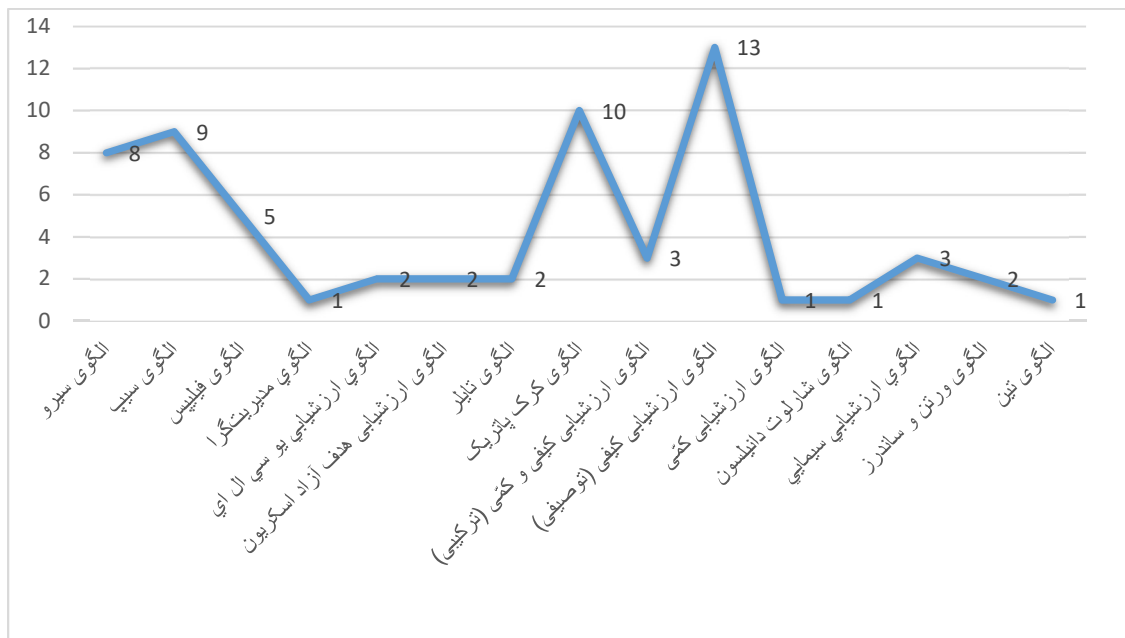
درجه اهمیت (W_j)	بار اطلاعاتی (E_j)	فراوانی بهنجار شده (P_{ij})	فراوانی (F_{ij})	
۰/۱۱۷	۰/۱۰۸	۰/۱۳۴	۳۵	هدف
۰/۱۳۵	۰/۱۲۵	۰/۱۸۴	۴۸	منطق
۰/۱۲۰	۰/۱۱۱	۰/۱۴۲	۳۷	روش
۰/۱۲۵	۰/۱۱۶	۰/۱۵۳	۴۰	ارزشیابی
۰/۰۵۸	۰/۰۵۴	۰/۰۴۲	۱۱	تجانس
۰/۰۴۶	۰/۰۴۳	۰/۰۳۱	۸	انسجام
۰/۰۵۰	۰/۰۴۷	۰/۰۳۴	۹	تبادل
۰/۰۶۲	۰/۰۵۷	۰/۰۴۶	۱۲	قابلیت اجرا
۰/۰۸۰	۰/۰۷۴	۰/۰۶۹	۱۸	تناسب
۰/۰۷۴	۰/۰۶۹	۰/۰۶۱	۱۶	سودمندی
۰/۰۷۷	۰/۰۷۲	۰/۰۶۵	۱۷	شایسته محوری
۰/۰۵۴	۰/۰۵۰	۰/۰۳۸	۱۰	عینیت

بنابراین، از بین معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی که بر اساس آن‌ها به تحلیل محتوای مقالات منتخب پرداخته شد، بالاترین ضریب اهمیت مربوط به منطبق (۰/۱۳۵) از معیارهای ارزشیابی درونی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به انسجام (۰/۰۴۶) از معیارهای ارزشیابی بیرونی بود. مقالات منتخب بر اساس الگوهای ارزشیابی برنامه درسی نیز بررسی شدند که فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک در جدول ۶ نشان داده شده است:

جدول ۶: فراوانی، درصد، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت انواع الگوهای ارزشیابی برنامه درسی در مقالات منتخب

عنوان الگو	درصد	فراوانی (F_{ij})	فراوانی بهنجار شده (P_{ij})	بار اطلاعاتی (E_j)	درجه اهمیت (W_j)
الگوی سیرو	۶	۳	۰/۰۶۰	۰/۰۶۶	۰/۰۷۸
الگوی سیپ	۲۴	۱۲	۰/۲۴۰	۰/۱۳۴	۰/۱۵۸
الگوی شایستگی	۲	۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۶
الگوی انتقادی	۲	۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۶
الگوی پروژه محور	۲	۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۶
الگوی ارزشیابی هدف آزاد	۶	۳	۰/۰۶۰	۰/۰۶۶	۰/۰۷۸
الگوی تاپلر	۸	۴	۰/۰۸۰	۰/۰۷۹	۰/۰۹۳
الگوی کرک پاتریک	۲۶	۱۳	۰/۲۶۰	۰/۱۳۷	۰/۱۶۲
الگوی ارزشیابی کیفی و کمی (ترکیبی)	۶	۳	۰/۰۶۰	۰/۰۶۶	۰/۰۷۸
الگوی ارزشیابی کیفی (توصیفی)	۶	۳	۰/۰۶۰	۰/۰۶۶	۰/۰۷۸
الگوی شارلوت دانلسون	۲	۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۶
الگوی ارزشیابی سیمایی	۸	۴	۰/۰۸۰	۰/۰۷۹	۰/۰۹۳
الگوی تین	۲	۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۴

از بین انواع الگوهای ارزشیابی برنامه درسی که بر اساس آن‌ها به تحلیل محتوای مقالات منتخب پرداخته شد، بالاترین ضریب اهمیت مربوط به الگوی کرک پاتریک (۰/۱۶۲) و کمترین ضریب اهمیت مربوط به الگوی تین (۰/۰۳۴) بود. نمودار توزیع الگوهای ارزشیابی برنامه درسی در مقالات منتخب در شکل ۱ نشان داده شده است:

شکل ۱: نمودار توزیع الگوهای ارزشیابی برنامه درسی در مقالات منتخب

بحث

هدف کلی از انجام این پژوهش، تحلیل محتوای انواع مقالات مرتبط با الگوهای ارزشیابی برنامه درسی بر اساس تاکید بر عناصر برنامه درسی و معیارهای اثربخشی درونی و بیرونی آن بود. بر اساس یافته‌های به دست آمده در بخش اول مشخص شد که در بین عناصر ده گانه برنامه درسی، بیشترین تاکید این مقالات به ترتیب بر عناصر محتوا با ضریب اهمیت (۰/۱۳۹)، منطق با ضریب اهمیت (۰/۱۳۶)، ارزشیابی با ضریب اهمیت (۰/۱۲۹) و هدف با ضریب اهمیت (۰/۱۱۸) بود و در بررسی معیارهای مورد استفاده در این مقالات هم، بیشترین تاکید بر معیارهای درونی ارزشیابی یعنی هدف، محتوا، ارزشیابی و روش بوده است. به عبارتی در حوزه این عناصر چهارگانه برنامه درسی، معیارهای درونی اهمیت بیشتری را نسبت به معیارهای بیرونی داشته‌اند. این یافته با بخشی از یافته‌های بوکر و نیکلاسون (۲۰۱۹) و دالی و مخابار (۲۰۲۰) حمایت می‌شود. دیگر عناصر ارزشیابی، منابع یادگیری، نقش معلم، فضای یادگیری، فعالیت‌های یادگیری، گروه‌بندی فراگیران، زمان یادگیری، به ترتیب ضریب اهمیت (۰/۱۲۹)، (۰/۱۱۲)، (۰/۰۹۹)، (۰/۰۸۶)، (۰/۰۶۴)، (۰/۰۶۰)، (۰/۰۵۶) را به خود اختصاص دادند. در ادامه با مروری بر چهار عنصر متداول برنامه درسی، یعنی اهداف و مقاصد، محتوا، روش‌ها، و ارزیابی، نشان داده شد که در بیشتر ارزشیابی‌ها، با وجود تنوع در معیارهای ارزشیابی توسط نویسندگان مختلف، برخی از معیارهای مشترک با ویژگی‌های مشترک توجه و تایید متخصصان را به خود جلب کرده‌اند. به همین دلیل، تعیین معیارهای استاندارد در ارزشیابی این عناصر، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در راستای به دست آمدن نتایج از بیشترین تاکید بر عناصر، محتوا، منطق، ارزشیابی و هدف، مطالعه انجام شده توسط بندعلی و همکاران (۲۰۱۸) بر روی چالش‌های برنامه‌های توسعه اساتید، به چهار عنصر هدف، محتوا، روش و ارزیابی توجه کرده است. این مطالعه نشان می‌دهد که بر این چهار عنصر اساسی تاکید و توافق بیشتر صاحب نظران حوزه است. یک مطالعه دیگر نیز درباره سطح همخوانی برنامه درسی قصدشده و اجراشده که عناصر برنامه درسی دروس تربیتی دوره کارشناسی را به ۴ عنصر، هدف، محتوا، روش و ارزشیابی تقسیم می‌دهد. (معروفی و همکاران، ۲۰۱۸).

در تبیین علت تأکید اکثر مقالات بر چهار عنصر هدف، محتوا، ارزیابی و روش در ارزشیابی از برنامه درسی و با توجه به پیشینه محدودی که در مورد ارزشیابی برنامه درسی انجام شده، نشان داده شد که تأکید اکثر متخصصان در ارزشیابی این ۴ عنصر، بر تعیین معیارهای مشخص و عینی است که در سایر عناصر برنامه درسی مشاهده نمی‌گردد. به باور مددلو و قهرمانی (۲۰۱۹) محتوا به عنوان عنصر برنامه درسی نقش بسیار مهمی در دستیابی به اهداف آموزش و پرورش در جامعه ایفا می‌کند و در تمامی رویکردها و دیدگاه‌ها به عنوان عنصری کلیدی نگریسته می‌شود. با توجه به اهمیت محتوا در تصمیم‌گیری برنامه درسی، معیارها و تمهیدات متفاوتی از سوی صاحب‌نظران برای انتخاب و تدوین آن ارائه شده است. به دلیل اهمیت محتوا در برنامه درسی، متخصصان برنامه درسی تأکید ویژه‌ای بر انتخاب محتوای برنامه درسی داشته و به همین دلیل طبقه‌بندی‌های مختلفی را برای ارزشیابی و انتخاب محتوا پیشنهاد نموده‌اند که از آن دسته می‌توان به طبقه‌بندی ویلر (۱۹۶۷) اشاره نمود که در مورد معیارهای انتخاب محتوای برنامه درسی شامل اعتبار^۱ و اهمیت^۲ به عنوان معیارهای اصلی و نیازها و علایق یادگیرنده^۳، سودمندی^۴، قابلیت یادگیری^۵ و سازگاری با واقعیت‌های اجتماعی^۶ به عنوان معیارهای فرعی است. بر اساس نظر برادی (۱۹۹۵)، معیارهای انتخاب محتوا عبارتند از: اعتبار، اهمیت، علاقه، قابلیت انتشار و سازگاری با واقعیت اجتماعی. تا آنجا که به اعتبار محتوا مربوط می‌شود، که ویلر سه نکته را بیان می‌کند: از نظر فنی، محتوا در صورتی معتبر است که نتایجی را که با قصد تحقق آن‌ها طراحی شده را واقعاً محقق سازد. اعتبار با اصالت^۷ - میزان درستی و صحت یک موضوع - پیوند می‌خورد و مورد سوم اینکه اغلب اوقات، توجه کمی به مطالبی که معتبر و مفید به نظر می‌رسد، می‌شود. ملکی (۱۳۸۷) هم از اهمیت محتوا برای حل مشکلات واقعی زندگی به عنوان یکی از معیارهای انتخاب محتوا اشاره نموده است. در پژوهش اسپایتل و اسپایتل^۸ (۲۰۱۶) نیز که به انتظارات دانشجویان رشته تربیت بدنی از محتوای برنامه درسی پرداختند دریافتند که اهمیت درک شده همه حوزه‌های محتوا به طور مثبتی با انتخاب رشته آنان برای خدمات بین فردی مطمئن، ورزش و فعالیت بدنی و همچنین با انگیزه درونی و بیرونی مرتبط بود.

اما هدف برنامه درسی به عنوان دومین عنصر انتخابی برنامه درسی پس از محتوا در مقالات مورد تأکید قرار گرفته بود. به زعم گیروس^۹ (۱۹۸۰) اهمیت اهداف در طراحی برنامه درسی برای سالیان متمادی توسط (بابیت^{۱۰}، ۱۹۲۴، چارترز و واپلز^{۱۱}، ۱۹۲۹، دیل^{۱۲}، ۱۹۶۷، تایلر^{۱۳}، ۱۹۵۰) مورد حمایت قرار گرفته است. به عنوان مثال، در سال ۱۹۴۹ تایلر با تأکید بر اهمیت اهداف در طراحی برنامه درسی و شیوه‌های تدریس، انگیزه بیشتری به جنبش هدف‌گرا داد. او چهار سوال اساسی خود را به عنوان پایه‌ای برای منطق هدف یا محصول محور خود برای طراحی برنامه درسی فهرست کرد (تایلر، به نقل از آرجون^{۱۴}، ۱۹۹۸: ۲۴). اما شاید میگر (۱۹۶۱) با اصرار بر مفاهیم خاص و صریح، زمینه جدیدی را با اهداف رفتاری به ویژه در فعالیت‌های آموزشی فوری و روزمره گشود که استفاده از آنها برای معلمان بسیار مفید خواهد بود، به طور خلاصه، میگر نشان داد که چگونه می‌توان اهداف را «معیار طراحی» قرار داد و بر اساس آنکه به شدت شانس ابهام و استانداردهای دوگانه را کاهش داد. وی در سال ۱۹۷۵ روش کلاسیک خود را در طراحی عینی رفتاری ارائه کرد. در مطالعه‌ای که توسط فرانسیس کلاین^{۱۵} در سال ۱۹۷۲ در خصوص اهداف برنامه درسی انجام شد، در طول یک دوره تحصیلی بین سال‌های ۱۹۶۳ تا ۱۹۶۴، معلمان با کلاین بحث‌های متعددی در مورد اهمیت اهداف در برنامه ریزی درسی و در مورد معنای هر یک از اهداف تدوین شده برای هدایت تدریس واحد و برای هدایت ساخت آزمون‌های مختلف برای اجرای اهداف در کلاس درس انجام دادند.

1. Validity

2. Significance

3. Needs and interest of the learner

4. Utility

5. Learnability

6. Social realities

7. Authenticity

8. Spittle & Spittle

9. Greaves

10. Babbit

11. Charters & Waples

12. Dale

13. Tyler

14. ARJUN

15. RANCES KLEIN

در تبیین اهمیت عنصر ارزشیابی می‌توان گفت در اوایل جنبش اصلاح برنامه درسی، بسیاری از نویسندگان خواستار تأکید بیشتر بر ارزشیابی برنامه درسی بودند. مطالعه بیل^۱ به نقل از پین^۲ (۱۹۷۴) نشان داد که ارزشیابی باید به عنوان بخشی از فرآیند توسعه برنامه درسی، و "روی دیگر سکه توسعه برنامه درسی" تلقی شود (ص ۴). توصیه‌های متخصصان مبنی بر اینکه ارزشیابی باید یک فرآیند مداوم باشد، در ادبیات فراوان است. اهمیت ارزشیابی برنامه درسی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش افزایش یافته است (تنگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۲). ارزشیابی برای درک وضعیت فعلی رویکرد بومی سازی برنامه درسی مورد نیاز است و عنصر مهم ارزشیابی برنامه درسی است. ارزشیابی یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مولفه‌های فرآیند برنامه درسی است. حساسیت و اهمیت ارزشیابی در برنامه درسی این است که هیچ فعالیت انسانی، به ویژه فعالیت‌های پیچیده و پیچیده، بدون بازنگری و بهبود کیفی ایجاد نمی‌شود. تنها از طریق ارزشیابی مراحل مختلف برنامه درسی می‌توان کارایی و اثربخشی برنامه‌های درسی را افزایش داد. نتایج تحلیل هاتاهیان و همکاران^۴ (۲۰۲۲) در طراحی مدلی چند بعدی از برنامه درسی در دوره ابتدایی هم نشان داد که آزمون‌های پژوهش اهمیت ارزشیابی برنامه درسی را برای برنامه درسی مستقل در مدارس ابتدایی به شدت درک می‌کنند. آزمون‌های تحقیق همچنین چندین جنبه از برنامه درسی را که نیاز به ارزشیابی دارند، شناسایی کردند، یعنی اهداف، محتوا، استراتژی‌ها، رسانه‌ها، منابع یادگیری، ارزیابی، نتایج یادگیری و تأثیر برنامه درسی.

با ارزیابی برنامه درسی می‌توان تصویری از موفقیت برنامه درسی و همچنین مزایا و معایب آن به دست آورد. اما، اجرای ارزشیابی برنامه درسی نمی‌تواند از مدل‌های ارزشیابی مورد استفاده جدا باشد، این مدل‌ها به توسعه ارزشیابی‌ها کمک می‌کنند و مشکلاتی را که در برنامه درسی رخ می‌دهد را کشف می‌کنند. به همین دلیل است که به منظور تعیین مدل ارزیابی مناسب، هنگام انجام یک ارزیابی باید توجه دقیق وجود داشته باشد (بوکر^۵، ۲۰۱۹). هواتاهیان^۶ (۲۰۱۴) نیز معتقد است که ارزشیابی برنامه درسی باید به صورت جامع انجام شود تا اهداف مورد نظر به نحو مطلوب محقق شود. در توسعه برنامه درسی، برای اینکه موفقیت یک برنامه به دست آید نمی‌توان هر گونه فعالیت را از عنصر ارزشیابی جدا کرد.

نتیجه‌گیری

نگاهی به نتایج تحلیل محتوای ۵۰ مقاله در زمینه ارزشیابی برنامه درسی در پژوهش حاضر، نکات درخور نگرشی را نشان داد. در تبیین تاکید بر روش در مقالات ارزشیابی، در حوزه انتخاب روش، که تروی^۷ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کند روش‌ها برای دستیابی به تمام بیانیه‌های هدف و تطبیق با سبک‌های مختلف یادگیری ضروری‌ست متفاوت و متنوع باشند. مطالعه دیگر، توسط لنگ^۸ (۲۰۱۵) بیان کرد که روش‌ها باید مناسب دانشجو باشند. و به انتخاب روش‌شناسی برای پاسخ به سوال تحقیق، طراحی، نمونه‌گیری و تجزیه و تحلیل داده اشاره دارد. در ادامه به مولفه‌هایی که فتحی و اجارگاه (۱۳۹۰، ص ۲۱۷) در کتاب اصول برنامه‌ریزی درسی از قبیل، صلاحیت‌های ارزشیابان - تعیین نوع اطلاعات مورد نیاز برای ارزشیابی - توانایی تدوین طرحی برای ارزشیابی از یک برنامه درسی خاص - تعیین اهداف ارزشیابی و نیز پایگاه اطلاعاتی مورد نیاز - توانایی ارزیابی انتقادی از یک طرح ارزشیابی ویژه - توانایی ایجاد ارتباط بین الگوهای نظری ارزشیابی با شرایط واقعی آموزش - تعیین و ایجاد ارتباط بین متغیرهای درون‌داد، فرآیند و برون‌داد در برنامه ریزی درسی - دارا بودن مهارت‌های ارتباطی خوب در همکاری با تیم ارزشیابی و کارکنان برنامه - توانایی تشخیص معایب و مزایای مطالعات مقطعی و طولی ۵۸ - توانایی طراحی یک نظام ارزشیابی موثر و مدیریت بر اجرای آن - آگاهی از شیوه‌های جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها - توانایی تعیین ملاک‌های انتخاب یا تدوین ابزارهای ارزشیابی - توانایی انجام تجزیه و تحلیل هزینه - فایده از برنامه درسی مورد نظر - توانایی استفاده از اطلاعات ارزشیابی در تصمیم‌گیری‌های مربوط به برنامه‌ریزی، نام برده است لازم است نظر شود و مبنای انتخاب قرار بگیرد.

لذا با توجه به هدف ما و نتایج به دست آمده از تحلیل مقالات مرتبط اشاره شده در پژوهش حاضر دریافتیم که به طور کلی، تمرکز مقالات در حوزه ارزشیابی برنامه درسی باید بر کلیه معیارهای ارزشیابی درونی و بیرونی برنامه درسی باشد. چون ارزیابی درونی برنامه درسی، فراهم آوردن

1. Bebell
2. Payne
3. Tang
4. Hutahacan
5. Buker
6. Hutahacan
7. Terwee
8. Leung

داده‌های مناسب، مرتبط و بروز درباره واحد آموزشی به منظور قضاوت درباره کیفیت و استفاده از فرصت‌های موجود برای نشان دادن ارزش‌ها و نقاط قوت، توانمندسازی و توسعه آن‌ها و همین‌طور اصلاح نقطه ضعف‌ها و بهبود کیفیت از طریق ایجاد پیوند مستقیم میان کلیه معیارهای درونی و بیرونی است که بر اساس این معیارها، برای کلیه نظام‌های آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی آموزشی و زیر نظام‌های آن‌ها هدف‌گذاری شود و برنامه‌های آموزشی شایسته و مطلوب تدوین شود. در تکمیل توضیح ارزیابی درونی برنامه درسی و شرح ارزیابی بیرونی برنامه درسی بیان می‌داریم که فرایند ارزیابی بیرونی به ویژه در سطح گروه آموزشی، می‌تواند به عنوان یکی از سازوکارهای مؤثر در تضمین کیفیت آموزش و یادگیری، نقش به‌سزایی ایفا نماید. زیرا ارزیابی بیرونی، گام دوم در انجام ارزیابی درونی است و در حقیقت کار ارزشیابی بیرونی، با تهیه گزارش از ارزیابی درونی آغاز می‌شود و سپس تعیین، تدوین و تصویب سیاست‌ها و دستورالعمل‌ها استانداردهای مناسب با اهداف گروه و آشنا ساختن گروه با آن، برای اجرای ارزیابی بیرونی، مرحله سوم بازدید گروه نظارت، ارزیابی و بازرسی از مکان یا گروه آموزشی به منظور اطلاع از نحوه آموزش و تدریس و بررسی عملکرد در یادگیری و همین‌طور بازدید از فضای فیزیکی، امکانات و وسایل آموزشی و کمک آموزشی مکان یا گروه آموزشی، مرحله چهارم تهیه گزارش ارزیابی بیرونی و در آخر کار هر ارزیابی برنامه درسی، بررسی و تهیه گزارش از هر دو معیار بیرونی و درونی باشد چون به طور کل ارزشیابی فزاینده تعاملی تعریف و قضاوت می‌باشد که ماهیت و ارزش کل فرایند یک برنامه درسی و اجرای آن را کشف می‌کند، پس ضروری است برای ارزشیابی برنامه درسی، هم به معیارهای درونی و بیرونی ارزشیابی برنامه درسی و هم عناصر برنامه درسی توجه نمود. گرچه در تاکیدات پژوهش‌های مختلف به عناصر خاصی توجه شده است، اما ضروری است اهمیت بقیه عناصر را نیز مهم شمرده و حتماً به آن توجه شود. به عبارتی اثربخشی همه عناصر برنامه درسی و معیارهای درونی و بیرونی برنامه درسی باید در تحلیل ارزشیابی مقالات مورد توجه قرار گیرند تا بتوان در مورد چگونگی اجرای صحیح یک برنامه درسی اطمینان حاصل کرد.

محدودیت‌های این پژوهش شامل محدودیت در انتخاب نمونه مقالات بر اساس بازه‌های زمانی مشخص شده، ممکن است باعث کاهش جامعیت نمونه و کلیت قابلیت اعتماد تحقیق شود. همچنین، تحلیل محتوا به صورت کمی ممکن است برخی از جنبه‌های کیفی و مفهومی موضوع را در تحلیل داده‌ها از دست بدهد.

پیشنهاد مطالعه برای ادامه این تحقیق شامل بررسی عمیق‌تر و کیفی‌تر مقالات انتخابی در زمینه ارزشیابی برنامه درسی، و توجه به کلیه عناصر برنامه درسی و همین‌طور معیارهای درونی و بیرونی و استفاده از روش‌های تحقیق مختلف مانند مصاحبه‌ها و نظرسنجی‌ها برای جمع‌آوری داده‌ها، و افزایش تعداد مقالات مورد بررسی در نمونه برای افزایش قابلیت اعتماد و اعتبار پژوهش می‌باشد. همچنین، توصیه می‌شود تا مطالعات آتی بر روی ارتباط و تأثیر عناصر برنامه درسی و کلیه معیارهای درونی و بیرونی ارزشیابی بیشتر تمرکز کرده و به جنبه‌های عملی این ارزشیابی‌ها در شیوه آموزشی بپردازند.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه شیراز، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی به خاطر حمایت معنوی / همکاری در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.

References

- Adibmanesh, A. (2019). Phenomenology of elementary teachers' experiences from the full implementation of qualitative-descriptive evaluation plan. *Educational Research*, 38(6), 60-85.
- Aldapit, E., & Suharjana, S. (2019). CIPP evaluation model for the coaching program of running athletes. *Psychology, Evaluation, and Technology in Educational Research*, 1(2), 104-116.
- Alsalamah, A., Callinan, C. (2021). Adaptation of Kirkpatrick's four-level model of training criteria to evaluate training programmes for head teachers. *Education Sciences*, 11(3), 116.
- ALTHEIDE, D. & JOHNSON, J.C. (1994). Criteria for assessing interpretative validity in qualitative research, in: N.K. DENZIN & Y.S. LINCOLN (Eds) *Handbook of Qualitative Research* (Thousand Oaks, CA, Sage).

- Andayani, M. A., & Situmorang, R. (2020). Evaluating the Implementation of Strengthening Character Education Program using CIPP Model in Elementary Schools.
- Arjun, P. (1998). An evaluation of the proposed new curricula for schools in relation to Kuhn's conception of paradigms and paradigm shifts. *South African Journal of Higher Education* 12(1):20-26.
- Aslan, M., & Uygun, N. (2019). Evaluation of Preschool Curriculum by Stufflebeams Context, Input, Process and Product (CIPP) Evaluation Model. *Education & Science/Egitim ve Bilim*, 44(200).
- Aziz, S., Mahmood, M., & Rehman, Z. (2018). Implementation of CIPP Model for Quality Evaluation at School Level: A Case Study. *Journal of Education and Educational Development*, 5(1), 189-206.
- AZIZI MAHMOODABAD, M. E. H. R. A. N., & Nili, M. R. (2019). Evaluation of Elementary math curriculum: presenting a proposal model. *The Journal of New Thoughts on Education*, 15(2), 123-146.
- Bandali, B., Abolghasemi, M., Pardakhtchi, M., Rezaizadeh, M. (2018). Pathology of academic faculty development programs of Shahid Beheshti University. *Education and development of human resources*, 18(5), 25-54.
- Baniasad, S., Hosseingholizadeh, R., & Amin Khandaghi, M. (2018). Evaluation of School Management Excellence Program with Goal free Model. *Journal of school administration*, 6(2), 56-77.
- Batubara, H. S., Kurniawan, A., Bulan, I., Riyanda, A. R., Ambiyar, A., & Rizal, F. (2022). Performance Evaluation of Certified Teachers Using the Charlotte Danielson Model Approach. *EDUKATIF: JURNAL ILMU PENDIDIKAN*, 4(4), 5248-5255.
- Bebell, C. (1962). Evaluation and curriculum development. *Educational Leadership*, 17,4-6. In D. A. Payne, (Ed.). (1974). *Curriculum evaluation: Commentaries on purpose, process, product*. Lexington, Massachusetts: D.C. Heath and Company.
- Bharvad, A. J. (2010). Curriculum evaluation. *International Research Journal*, 1(12), 72-74.
- Bhuttah, T. M., Xiaoduan, C., Ullah, H., & Javed, S. (2019). Analysis of curriculum development stages from the perspective of Tyler, Taba and Wheeler. *European Journal of Social Sciences*, 58(1), 14-22.
- Brown, J.D. (1995). *The Elements of Language Curriculum. A Systematic Approach to Program Development*. Heinle and Heinle Publishers: Boston.
- Buker, M., & Niklason, G. (2019). Curriculum evaluation & improvement model. *Journal of Health Administration Education*, 36(1), 37-55.
- Cahapay, M. B. (2020). The responsiveness of Bachelor of Elementary Education curriculum: An illuminative evaluation. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 9(3), 743-750.
- Coffield, E., Nihiser, A., Carlson, S., Collins, J., Cawley, J., Lee, S., & Economos, C. (2019). Shape Up Somervilles return on investment: Multi-group exposure generates net-benefits in a child obesity intervention. *Preventive medicine reports*, 16, 100954.
- Cohen, D., & Fraser, B. J. (1987). *The Processes of Curriculum Development and Evaluation. A Retrospective Account of the Processes of the Australian Science Education Project*.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2005). *A guide to teaching practice*. (5th ed.) London: Rutledge Flamer.
- Dacumos, L. P., & Kita, M. (2021). Through the teachers lens: Evaluation of the project-based curricula of Philippine and Japanese science high schools. *SEAQIS Journal of Science Education*, 1(02), 1-17.
- Darma, I. K. (2019). The effectiveness of teaching program of CIPP evaluation model: Department of Mechanical Engineering, Politeknik Negeri Bali. *International research journal of engineering, IT & scientific research*, 5(3), 236-254.
- DAVIS, E., 1981, *Teachers as Curriculum Evaluators* (London, Allen and Unwin).
- FETTERMAN, F., 1982, *Ethnography in educational research: the dynamics of diffusion*, *Educational Researcher*, 11, pp. 17-22.

- Dehkordi, M. E., & Talebinezhad, M. R. (2018). A CIPP approach to evaluation of grammar teaching program at a high school in Iran. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 5(2), 241-260.
- Dewi, L. R., & Kartowagiran, B. (2018). An evaluation of internship program by using Kirkpatrick evaluation model. *REID (Research and Evaluation in Education)*, 4(2), 155-163.
- Dizon, A. G. (2022). Historical development of CIPP as a curriculum evaluation model. *History of Education*, 1-20.
- Dolly, V. P., & Mukhaiyar, R. (2020). Concept of Curriculum Evaluation in Education Program of Electrical Engineering using AUN-QA as Benchmarking. *Jurnal Pendidikan Teknologi Kejuruan*, 3(1), 1-5.
- Endhai Arani, A., Vasifian, F., Hasni, M., & Qaltash, A. (2021). Primary school teachers' lived experiences of the functions of the descriptive evaluation model. *Education in law enforcement science*, 9(32), 91-111.
- Endri, E. (2020). Evaluation of overseas field study program at the Indonesia Defense University. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 12(10).
- Fateh Nejad, Cyrus; Andishmand, Vida, (2018). Teachers lived experience of the effectiveness of descriptive evaluation in elementary school with a phenomenological approach. *New research approaches in management and accounting*. (21)
- Fathi Vajargah, Korosh. (1390). Lesson planning principles, Iran Zemin publisher.
- Ghahrouie, M. R., & Nourabadi, S. (2019). Evaluation the Proposed Teaching Methods of 6th Grade Math Teachers Guidebook in Iranian Educational System Based on CIPP Evaluation Model. *Dilemas Contemporaneos: Educacion Politicay Valores*, (Publication no. 4/Special Edition).
- Gholami, Abed; Zainalipour, Hossein Sheikhi Fini, Ali Akbar, Samavi, Seyyed Abdul Wahab (2022). Measuring and evaluating the curriculum components of preschool art education using the importance-performance analysis model. *Educational leadership and management*. 16(1)
- GIBBS, G., (1983). An Overview: Dimensions of evaluation, alternative models of course evaluation examples for Oxford Polytechnic, Standing Conference for Educational Development, Occasional Paper No 13 (Oxford, Oxford Polytechnic).
- Gondikit, J. (2018). The Evaluation of Post PT3 Program Using Stakes Countenance Model. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 3(4), 109-118.
- Goudarzi, F., Maleki, H., Khosravi, M., & Abbaspour, A. (2021). Elements of the Secondary School Social Education Curriculum Based on the Tyler Model: characteristics and Requirements. *Research in Teaching*, 9(1), 254-234.
- Greaves, F. (1980). Objectively toward curriculum improvement in nursing education in England and Wales. *Journal of Advanced Nursing*, 5(6), 591-599.
- Guba, E.G. and Stufflebeam, D. L. (1970). Evaluation: The process of stimulating, Aiding and Abetting Insightful Action in Smith, C.B (ed) Monograph series in Reading Education No. (1 June 1970). *Indian University*.
- Gunung, I. N., & Darma, I. K. (2019). Implementing the context, input, process, product (CIPP) evaluation model to measure the effectiveness of the implementation of teaching at Politeknik Negeri Bali (PNB). *International Journal of Environmental and Science Education-IJESE*, 14(1).
- Harjanti, R., Supriyati, Y., & Rahayu, W. (2019). Evaluation of learning programs at elementary school level of "Sekolah Alam Indonesia (SAI)": evaluative research using countenance stakes model. *American Journal of Educational Research*, 7(2), 125-132.
- HARVEY, L. (Ed.), 1993, *Quality Assessment in Higher Education: The collected papers of the QHE Project* (Birmingham, Quality in Higher Education, The University of Central England in Birmingham).
- HARVEY, L., & KNIGHT, P., 1996, *Transforming Higher Education* (Buckingham, The Society for Research into Higher Education and Open University Press).
- HARVEY, L., PLIMMER, L., GEALL, V. & MOON, S., 1997, *Student Satisfaction Manual* (Buckingham, Open University Press).

- Heydari, M. R., Taghva, F., Amini, M., & Delavari, S. (2019). Using Kirkpatrick's model to measure the effect of a new teaching and learning methods workshop for health care staff. *BMC research notes*, 12(1), 1-5.
- Holt, M. (1980). *School and Curriculum Change*. London: McGraw Hill Book Company.
- HOUSE, E.R., 1978, Assumptions underlying evaluation models, *Educational Researcher*, 7, pp. 4-12.
- Hussain, A., Dogar, A. H., Azeem, M., & Shakoor, A. (2011). Evaluation of curriculum development process. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(14), 263-271.
- Hutahaean, B., Telaumbanua, S., & Tamba, L. (2022). Development of a Multidimensional Curriculum Evaluation Model for the Independent Curriculum in Elementary Schools. *QALAMUNA: Jurnal Pendidikan, Sosial, dan Agama*, 14(2), 705-724.
- Iskandar, A. (2019). Evaluasi Diklat Asn Model Kirkpatrick (Studi Kasus Pelatihan Effective Negotiation Skill Balai Diklat Keuangan Makassar)(Kirkpatrick Evaluation Model On Civil Servant Training (Case Study Of Financial Education And Training Agency Of Makassar)). *Jurnal Pendidikan*, 20, 18-39.
- Jalali, Kamal; Taleb, Hashemi, (2021). Competency-based evaluation model based on fundamental change document in Sama secondary schools, a qualitative study. *Ahvaz Jundishapour Training Development Journal*, 12, 154-165
- Jenabi, Marjan; Saif Naraghi, Maryam; Naderi, Ezzatullah; Hashemi, Syed Ahmad (2019). Extracting the factor load of the evaluation items of the resilience textbook content model for exceptional students of the first grade of elementary school based on the components of Tylers curriculum. *Education in law enforcement sciences*, 27(28), 131-153.
- Jiang, H., & Liu, Y. (2021). Construction of teaching quality evaluation system of higher vocational project-based curriculum based on CIPP model. *International Journal of Information and Education Technology*, 11(6), 262-268.
- Jones, C., Fraser, J., & Randall, S. (2018). The evaluation of a home-based pediatric nursing service: concept and design development using the Kirkpatrick model. *Journal of Research in Nursing*, 23(6), 492-501.
- KEMMIS, S. & HUGHES, C. (1979). Curriculum evaluation in higher education: self-reflection in a critical community, paper in the proceedings of the *Fifth Annual Conference of the Higher Education Research and Development Society of Australasia (HERDSA)* (Brisbane, Australia, HERDSA).
- Kennedy, C. (1987). *Innovating for a change: teacher development and innovation*. *ELT Journal*, Volume 41/3 July 1987. Oxford University Press.
- Kids Study. In *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting* (Vol. 65, No. 1, pp. 395-397). Sage CA: Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- KIRKPATRICK, D.L. (1967), Evaluation of training, in: R.L. CRAIG & L.R. BITTEL (Eds) *Training and Development Handbook* (McGraw-Hill, USA, American Society of Training and Development).
- Klein, M. F. (1972). Use of taxonomy of educational objectives (cognitive domain) in constructing tests for primary school pupils. *The Journal of Experimental Education*, 40(3), 38-50.
- Leung, L. (2015). Validity, reliability, and generalizability in qualitative research. *Journal of family medicine and primary care*, 4(3), 324.
- Li, H., Majumdar, R., Chen, M. R. A., & Ogata, H. (2021). Goal-oriented active learning (GOAL) system to promote reading engagement, self-directed learning behavior, and motivation in extensive reading. *Computers & Education*, 171, 104239.
- Maddlo, Q., Saadatmand, Z., & Mohammadian, M. H. (2019). Components of parent participation in elementary school curricula with emphasis on the element of evaluation. *Social Science Quarterly*, 12(43), 81-100.
- Maesaroh, M., Ghozali, M., Dinana, A., Baiti, M., & Fikri, S. M. (2022). ANALYSIS OF CONTEXT, INPUT, PROCESS, AND PRODUCT (CIPP) MODEL EVALUATION IN THE KIBAR GUIDANCE PROGRAM IN LEARNING TO READ AND WRITE AL-QURAN AT ELEMENTARY SCHOOL DURING COVID-19. *JIP (Jurnal Ilmiah PGMI)*, 8(1), 43-52.

- Mager, R. F. (1984). *Preparing Instructional Objectives* (2nd edn), Pitman Learning Inc.
- Maharani, M. S., & Putro, N. H. P. S. (2021). Evaluation of TOEFL preparation course program to improve students' test score. *Jurnal Penelitian Dan Evaluasi Pendidikan*, 25(1), 63-76.
- Mahmoodi, M., Rashtchi, M., & Abbasian, G. R. (2019). Evaluation of in-service teacher training program in Iran: Focus on the Kirkpatrick model. *Education and Self Development*, 14(4), 20-38.
- Maroufi, Y., Musapour, N., & Hosni, H. (2018). Examining the concordance level of the planned and implemented curriculum of the educational courses of the continuous undergraduate course of elementary education of Farhangian University. *Educational and educational studies*, 7(1), 71-98.
- Marsh, C. (2004). *Key Concepts for Understanding Curriculum*. 3rd edition. Routledge Falmer: London and New York.
- MARSHALL, J. & PETERS, M. (1985). Evaluation and education: the ideal learning community, *Policy Sciences*, 18, pp. 263-88.
- MELROSE, M. (1994). Development and evaluation of the certificate in educational leadership: an investigation of the context and the perceptions about a programme for Polytechnic staff at the Centre for Professional Development, *Auckland Institute of Technology*. Ph.D. thesis, University of Auckland.
- Mirzaie, H., Rezaian, F., & Hosseini, S. M. (2020). Evaluation of environmental considerations within Iranian elementary school social studies curriculum. *Biannual Journal of Education Experiences*, 3(1), 85-96.
- Mohammadi, M; Taqvai, M; Turkzadeh, J., & Ali Niay Demochali, Z. (2011). Evaluation of the curriculum of the Faculty of Agriculture of Shiraz University based on the 3D TIN model. *Ministry of Science, Research and Technology - Shiraz University - Faculty of Educational Sciences and Psychology* (dissertation).
- Naboizadeh, S.Z., Mashinchi, A.A., Hashemi, A., & Mohammadjani, S. (2021). Identifying factors affecting the successful implementation of descriptive evaluation in Iran's primary education system and comparing Iran's descriptive evaluation with selected countries. *Sociology of Education*, 7(1), 241-253
- Nahardani, S. Z., Arabshahi, K. S., & Pashmdarfard, M. (2022). Developing the Spiritual Health Curriculum Approach Based on Tylers Model in Iran. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 36.
- Najafi Birgani, A. (2022). The effect of the qualitative-descriptive evaluation model on the improvement of the teaching-learning process of second grade male students of Gatund city. *New research approaches in management and accounting*, 6(21), 1278-1248.
- Nasirian-Thamrin, K., Thamri, I., Soleimani, T., & Namour, Y. (2019). Design of educational quality evaluation model in Technical and Vocational University "by mixed method". *New educational ideas*, 53(15), 199-227.
- Nevin, A. V. C. I., Erikci, B., & Ahmet, O. K. (2021). The Evaluation of Secondary Education Basic Mathematics Curriculum through Stakes Responsive Evaluation Model. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, (27), 1-25.
- Nichols, B., Shidaker, S., Johnson, G., and Singer, K. (2006). *Managing Curriculum and Assessment*. A Practitioners Guide. Linworth Books: Ohio
- Okoro, J. I., Ballen, B., Afterman, M., Harris Adamson, C., & Robertson, M. M. (2021, September). Increasing physical activity among elementary school students during distance learning: The StandUp
- Osman, R. M. (2010). Educational evaluation and testing, African Virtual university, http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons attribution <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/>
- Ozudogru, M., & Aksu, M. (2020). Pre-service teacher's achievement and perceptions of the classroom environment in flipped learning and traditional instruction classes. *Australasian Journal of Educational Technology*, 36(4), 27-43.
- Paridah, S., Hidayat, O. S., & Komalasari, G. (2022). CIPP Evaluation Model (Context, Input, Process, Product) Program for Strengthening Character Education through Thematic Learning in The Era of the

- Covid-19 Pandemic. Buana Pendidikan: *Jurnal Fakultas Keguruan dan Ilmu Pendidikan Unipa Surabaya*, 18(1), 61-72.
- Paripour, A; Sarmadi, M; Natagi, F; & Mohammadi Naini, M. (2019). Presenting the quality evaluation model of combined education in higher education based on SIP evaluation approach. *Research in the educational system*. 14(51)
- Parlett, M., & Hamilton, D. (1972). " Evaluation as Illumination: A New Approach to the Study of Innovatory Programs". Occasional Paper.
- POPHAM, W.J., (1988). *Educational Evaluation* (Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall).
- Pramono, R. (2021). The Evaluation of Narada Cup School Sport Program Using CIPP Evaluation Model.
- Prijowuntato, S. W., & Widharyanto, B. (2021). Training Evaluation of Elementary School Teachers Of 3T Regions Of Mahakam Ulu Regency By Using Kirkpatrick. *IJIET (International Journal of Indonesian Education and Teaching)*, 5(2), 185-195.
- Print, M. (1993). Curriculum Development and Design. Sydney: National library of Australia cataloging in-publication entry.
- PRINT, M., (1988), *Curriculum Development and Design* (Sydney, Allen and Unwin).
- PROVUS, M., 1971, *Discrepancy Evaluation* (Berkley, CA, McCutchan Publishing).
- Ramadhani, Y. R., & Abidin, J. (2021). Evaluation in distance learning in English courses: a case study of non-english department students. *JURNAL EDUCATION AND DEVELOPMENT*, 9(4), 463-467.
- Rastegar, A., Seif, M. H., Talebi, S., & Tajvaran, M. (2020). Evaluating the quality of professors and students of Basic Sciences Educational Groups of Shiraz School of Medicine in input and process section based on CIPP model. *Journal of Medicine and Spiritual Cultivation*, 29(1), 37-50.
- Razak, T. M. T. A., Jalil, M. H., Shamsuddin, Z., Ibrahim, N., & Abd Aziz, N. (2022). Effective Assessment Model to Reduce Risk Management: A Micro Entrepreneur Program. *Journal of Positive School Psychology*, 6(3), 8877-8882.
- RODE, T., & Hayashi, P. M. (2021). An Analysis of Effective Teacher PD Practices for Elementary School Home Room Teachers of Foreign Language Classes, *Bulletin of Meikai Teacher-Training Support Center*, 4, 19-25.
- Saadatzadeh, S., Nateghi, F., Seifi, M., & Jalalvandi, M. (2022). Analysis of spiritual awareness in heavenly gifts curriculum of second grade elementary schools in Iran. *International Journal of Childrens Spirituality*, 27(1), 41-73.
- Safai Mowhed, S., Hajizad, M. (2020). Curriculum evaluation as a complex phenomenon. Theory and Practice in Curriculum, 8(16), 191-214.
- Safai, N., Zarei, I., & Samavi, A. (2021). Designing and validating a curriculum model based on creative thinking skills for primary school students. *Education Technology*, 15(3), 579-590
- Sanjay K, J., Jaivir, T., & Vishal, S. (2010). Simulation of runoff and sediment yield for a Himalayan watershed using SWAT model. *Journal of Water Resource and Protection*, 2010.
- Sari, A. N., & Anugraheni, D. W. (2022). EVALUATION OF GUIDANCE AND COUNSELING PROGRAM DURING THE COVID-19 PANDEMIC USING THE KIRKPATRICK MODEL. Pamomong: *Journal of Islamic Educational Counseling*, 3(1), 25-38.
- Shannon, C.E. (1948). A mathematical theory of communication. *The Bell System Technical Journal*. 27: 379-423.
- Singh, N., Gunjan, V. K., Kadiyala, R., Xin, Q., & Gadekallu, T. R. (2022). Performance Evaluation of SeisTutor Using Cognitive Intelligence-Based "Kirkpatrick Model". *Computational Intelligence and Neuroscience*, 2022.
- Spittle, M., & Spittle, S. (2016). Content of curriculum in physical education teacher education: expectations of undergraduate physical education students. *Asia-pacific journal of teacher education*, 44(3), 257-273.
- Stake, R. E. (1975). Evaluating the arts in education: A responsive approach. (No Title).

- Stenhouse, L. (1970). Some limitations of the use of objectives in curriculum research and planning. *Paedagogica Europaea*, 73-83.
- Steyn, C. M. V. A. (2017). *An appreciative inquiry into the design of a conceptual model for a flexible undergraduate curriculum structure* (Doctoral dissertation, University of the Free State).
- Stufflebeam, D.L. & GUBA, E.G. (1971). *Educational Evaluation and Decision-making*. Phi Beta Kappa, National study committee on education (Itasca, IL, Peacock).
- Subando, J., Kartawagiran, B., & Munadi, S. (2021). Development of Curriculum Evaluation Model As A Foundation in Strengthening The Ideology of Al-Irsyad Education. *Journal of Research and Educational Research Evaluation*, 10(2), 86-99.
- Tang, W., Bai, J., Liu, J., Wang, H., & Chen, Q. (2012). Students' evaluation indicators of the curriculum. *Int J Med Educ*, 3, 103-106.
- TAŞGIN, A. (2021). Evaluation of a mathematics curriculum in accordance with the Eisner's educational connoisseurship and criticism model: Evaluation of a mathematics curriculum. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 13(2), 1226-1240.
- Terwee, C. B., Prinsen, C. A., Chiarotto, A., Westerman, M. J., Patrick, D. L., Alonso, J., ... & Mokkink, L. B. (2018). COSMIN methodology for evaluating the content validity of patient-reported outcome measures: a Delphi study. *Quality of Life Research*, 27, 1159-1170.
- Tuju, R. S., Rumbekwan, G., Sinaga, D. C., Ells, V., & Mandacan, Y. (2022). Curriculum Evaluation Model in Development Higher Education Curriculum. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 5(1), 2025-2032.
- TYLER, R.W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction* (Chicago, University of Chicago Press).
- Van den Akker, J., Kuiper, W., Hameyer, U., & van den Akker, J. (2003). Curriculum perspectives: An introduction. *Curriculum landscapes and trends*, 1-10.
- Vuksanović, N., Joksimović, L., & Aleksić, D. (2018). School to work transition in Serbia: returns to investment in education of youth. *Industrija*, 46(1), 115-136.
- Walker, R., Bennett, C., Kumar, A., Adamski, M., Blumfield, M., Mazza, D., & Truby, H. (2019). Evaluating online continuing professional development regarding weight management for pregnancy using the New World Kirkpatrick Model. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 39(3), 210-217.
- Widiharti, W., Tola, B., & Supriyat, Y. (2019). Evaluation of principal partnership programs in the directorate of education management-The application of Kirkpatrick and countenance stake evaluation model. *Universal Journal of Educational Research*, 7(9A), 71-77.
- WORTHERN, B.R. (1977). *A Multiple Method Approach to Evaluation (Multiple Method, Multiple Sources)*, workshop material, Evaluation Workshop (Canberra, Australian Association for Research in Education).
- Yanti, D., & Azhariyah, S. (2020, August). Development Program Evaluation on Entrepreneurship Course in Vocational High School West Sumatra. In *1st Progress in Social Science, Humanities and Education Research Symposium (PSSHERS 2019)* (pp. 19-22). Atlantis Press.
- Zurqoni, R., Apino, E., & Anazifa, R. D. (2018). Impact of character education implementation: A goal-free evaluation. *Problems of Education in the 21st Century*, 76(6), 881.